

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84032,Szukiewicz-Waclaw.html>
2023-12-04, 08:13

Szukiewicz Waclaw

SZUKIEWICZ Waclaw (24 VIII 1896, Olita, Wileńszczyzna – 14 VII 1992, Fort Lauderdale, Floryda), chemik, wynalazca metody syntezy kauczuku, przemysłowiec. Syn Ludwika, pułkownika armii, i Marii z domu Łukasiewicz, absolwentki Białostockiego Inst. dla Kobiet.

W 1914 Sz. podjął naukę w Korpusie Kadetów Marynarki w Petersburgu. W 1916 został powołany do armii rosyjskiej. W tym samym roku ukończył oficerską szkołę artylerii w Odessie, i w stopniu porucznika służył w jednostce liniowej. Po rewolucji październikowej przedostał się w okolice Lidy, gdzie organizował oddział Samoobrony Ziemi Lidzkiej walczący przeciwko Niemcom i Rosjanom, później włączony do WP. Sz. został dowódcą pierwszego batalionu lidzkiego pułku piechoty. Za udział w wojnie z bolszewikami został odznaczony Krzyżem Walecznych. W randze kapitana artylerii wystąpił z wojska w 1921 i podjął studia na wydziale chemii PW. W 1925 uzyskał dyplom inżyniera, po czym wyjechał do Paryża, by podjąć pracę badawczą w dziedzinie chemii medycznej. Po powrocie do Polski, w 1927 podjął się kierownictwa stacji badawczej zajmującej się uzyskiwaniem gliceryny dynamitowej z masy cukrowej. Za tę pracę został później wyróżniony przez Ministerstwo Spraw Wojskowych.

Od 1929 włączył się do prac badawczych nad metodą otrzymywania kauczuku syntetycznego, prowadzonych w oparciu o wiedzę S. Kiełbasińskiego, który uczestniczył w opracowaniu syntezy butadienu alkoholu etylowego i jego polimeryzacji w Moskwie, kierowanym przez J.J. Ostromysleńskiego (1913–20). W 1933 powierzono mu zorganizowanie działu syntezy kauczuku w Chemicznym Inst. Badawczym w Warszawie. W 1936 jego zespół (ze względów strategicznych utrzymując sprawę w tajemnicy) opracował katalizator, który umożliwił syntezę kauczuku z alkoholu etylowego w skali laboratoryjnej i półtechnicznej. Pod

kierunkiem Sz. uzyskano stopień wydajności pozwalający na uruchomienie opłacalnej produkcji przemysłowej. Polski kauczuk uzyskał nazwę KER od słów „kauczuk erytrenowy”. W 1936 rozpoczęto w Dębicy budowę fabryki o mocy produkcyjnej określonej początkowo na 150 t rocznie, i docelowej (po 1940) 6 tys. t. Produkcję uruchomiono w 1938. Niedaleko zakładu ulokował jedną ze swoich fabryk największy polski producent opon, firma Stomil S.A., który od razu zaczął wykorzystywać nowy surowiec w swoich wyrobach. Fabryka kauczuku pracowała do 8 IX 1939, kiedy miasto zostało zbombardowane i zajęte przez Niemców. Pracownicy fabryki uszkodzili instalację i usunęli dokumentację, tak aby okupant nie przejął technologii. Sz. zgłosił się do wojska i wraz ze swoim oddziałem 19 IX przedostał się do Rumunii, skąd następnie wyjechał do Włoch. Działając w porozumieniu z rządem polskim na uchodźstwie w Paryżu, rozpoczął przygotowania do wdrożenia polskiej metody produkcji kauczuku w fabryce w Ferrarze. Po przystąpieniu Włoch do wojny po stronie Niemiec w V 1940, Sz. wyjechał do Portugalii, a stamtąd statkiem do Brazylii, skąd w XI 1941 przedostał się do USA. Miesiąc po przybyciu do Ameryki złożył aplikację patentową na polską metodę syntezy kauczuku. Patent nr 2357855, którego większościami właścicielem był Rząd RP, uzyskał dopiero we IX 1944.

Od początku jego pobytu w tym kraju polską metodą syntezy zainteresowały się amerykańskie czynniki rządowe i przez pewien czas była on nawet brana pod uwagę podczas realizacji programu rozbudowy amerykańskiego przemysłu gumowego na potrzeby wojenne. USA nie posiadały gotowej technologii produkcji syntetycznego kauczuku, a japońska agresja na Pacyfiku odcięła aliantów od centrów produkcji surowca naturalnego. Amerykańskie władze początkowo skłaniały się do wykorzystania formuły syntezy butadienu z alkoholu butylowego, nad którą pracowano w firmie Carbid and Carbon Company. W 1. połowie VI 1942 metoda Sz., który pracował wówczas w laboratoriach firmy Publicker Commercial Alcohol Company w Filadelfii, jako jedna z kilku tzw. alkoholowych została rekomendowana do ustawy senackiej nr 2600 przez komisję ds. kauczuku, kierowaną

przez senatora reprezentującego lobby rolnicze. Ustawa zakładała oparcie amerykańskiego przemysłu kauczuku syntetycznego na surowcach pochodzenia roślinnego. Pod wpływem lobby naftowego w VIII 1942 prezydent F.D. Roosevelt zawetował tę ustawę i powołał nową komisję, w której prym wiedli ludzie związani z przemysłem rafineryjnym i wydobywczym ropy naftowej. Wg jej rekomendacji uchwalono nowy program, który zakładał rozwój, pozostającej wówczas w fazie koncepcji, technologii syntezy kauczuku z produktów naftowych. Metodom „alkoholowym” przyznano niewielki segment rynku. Ostatecznie, w 1945 uruchomiono tylko jeden niewielki zakład wykorzystujący polską metodę syntezy. Po wojnie w odbudowanych zakładach w Dębicy uruchomiono instalację wykorzystującą metodę Sz., po paru latach jednak została ona zastąpiona przez linię technologiczną zakupioną w ZSRR i bazującą również na ropie.

W USA metoda opracowana przez Sz. stała się celem niewybrednej nagonki ekspertów związanych z przemysłem naftowym, a jemu samemu zarzucano większą dbałość o zabezpieczenie przywilejów patentowych, niż o wsparcie wysiłku wojennego aliantów. Niektórzy współcześni amerykańscy autorzy kontynuują tę retorykę.

Po wojnie Sz. pozostał w Ameryce i w 1947 sprowadził tam swoją rodzinę. Pracował m.in. w laboratorium firmy National Aniline Division, Allied Chemical Corp. w Buffalo, zajmując się badaniem polimerów. W 1946–65 pracował jako konsultant w sprawach rozwoju przemysłu w Argentynie. Łącznie uzyskał przynajmniej 6 amerykańskich patentów. Opublikował kilka artykułów naukowych z dziedziny chemii organicznej. Zabierał również głos w sprawach gospodarczych i społecznych. W 1941–59 działał aktywnie w stowarzyszeniu Polonia Technica skupiającym techników i inżynierów polskich w USA. Za osiągnięcia zawodowe został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski.

Od 1990 przebywał w niewielkim polonijnym domu opieki na Florydzie. Pochowano go w alei zasłużonych w Amerykańskiej Częstochowie – w Doleystown, w Pensylwanii. Na pomniku

kazał wyryć: „Co my nazywamy zasługi są tylko ojczyźnie spłacone długi”.

S. Łotysz: *Kontrowersje wokół roli tzw. polskiego procesu w amerykańskim programie kauczuku syntetycznego w latach 1942-1945*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2010, nr 1-2; M. Szczerbiński: *Polonia Technica. Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Polskich w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej. Zarys historii w latach 1941-2001*, Częstochowa 2001; W. Szukiewicz: *Historia Ker’u. Polski kauczuk syntetyczny. Rękopis wspomnień wynalazcy udostępniony przez jego siostrzenicę, dr Alinę Surmacką Szczęśniak*.

Sławomir Łotysz

[Poprzedni](#)
[Następny](#)